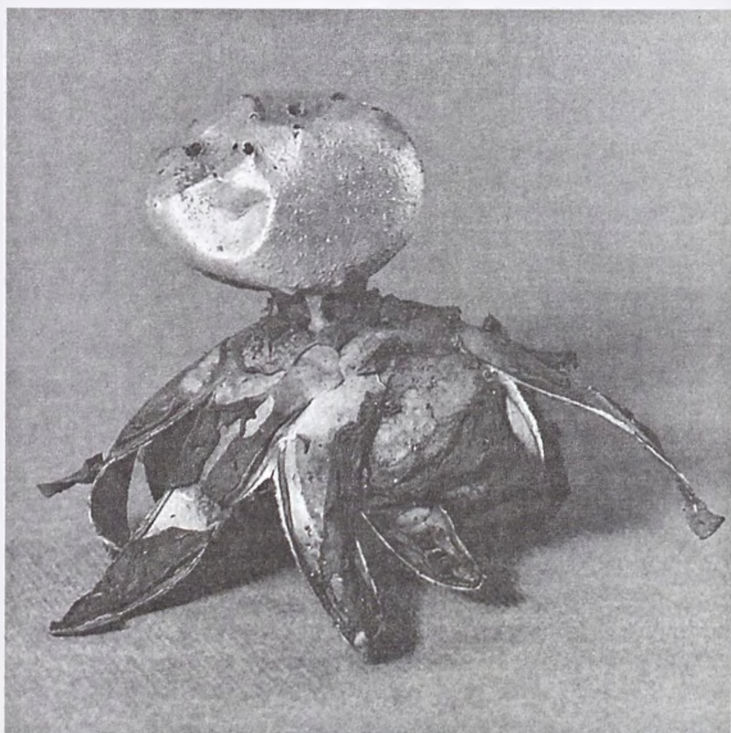

Wieloporek gwiazdzisty *Myriostoma coliforme* Corda – jeden z najrzadszych grzybów Polski – nadal w Toruniu

Łatwo rzucające się w oczy owocniki grzybów znikają często na długi okres z miejsca swego występowania, po czym – czasem po wielu latach – pojawiają się na nowo, na tym samym lub sąsiednim stanowisku. Dotyczy to między innymi gatunku wymienionego w tytule. Stanowiska jego wymagają jednak szczególnej uwagi, gdyż jest to takson zaliczany w naszym kraju do wymierających. Jako taki figuruje na Czerwonej liście... ze znakiem E, czyli bardzo wysokiej kategorii zagrożenia (Wojewoda, Ławrynowicz 1992).

Wieloporek gwiazdzisty *Myriostoma coliforme* Corda należy do rodziny gwiazdoszowatych – *Geastraceae* (z dawnej klasy wnętrzników – *Gasteromycetes*), odznaczających się promieniście pękającą, na gwiazdziste ramiona, zewnętrzną ścianką owocnika (egzoperydium). Od bardziej znanych grzybów gwiazdoszowatych z rodzaju *Geastrum* (gwiazdosz) różni go inne endoperydium, czyli wewnętrzna ścianka owocnika. W przeciwieństwie do przedstawicieli rodzaju *Geastrum*, endoperydium u *Myriostoma* ma wiele otworów, stąd polska nazwa – wieloporek. Poza tym endoperydium u *Myriostoma* wyniesione jest na kilku lub kilkunastu kolumnenkach (ryc. 1), a w rodzaju *Geastrum* na jednej szyjce (Rudnicka-Jezińska 1991).

Wieloporek gwiazdzisty zebrany został w Toruniu 50 lat temu przez Zabłockich (1951). Wyżej wspomniani autorzy dobrze udokumentowali ten gatunek, lecz w latach późniejszych inni badacze szukali go bez powodzenia. Dopiero w styczniu 2000 r. spostrzegłam dwanaście nowych owocników omawianego gatunku. Charakterystyczne dla nich, gwiazdziste, egzoperydium znajdowało się pod warstwą liści, natomiast endoperydium – widoczne na powierzchni ściółki liściowej – było już u niektórych egzemplarzy mechanicznie uszkodzone. Tylko u czterech dorodnych okazów zachowało się ono w całości w dobrym lub bardzo dobrym stanie – od gładkiego do mniej lub bardziej pomarszczonego. Okazy rosły w bliskim sąsiedztwie na powierzchni zaledwie kilku metrów, na skraju silnie zsynantropizowanego lasu, przy zbiegu ul. Hugona Morycińskiego z ul. Grunwaldzką, a więc w pobliżu stanowiska sprzed 50 lat, lecz w nieco innym środowisku. Zabłocky (1951) znaleźli omawiany gatunek pod topolami i wśród gęstych zarośli kolcowoja szkarłatnego *Lycium barbarum*, natomiast jego ostatnio dostrzeżone okazy rosły pod drzewami robinii akacyjowej *Robinia pseudoacacia* i klonu jesionolistnego *Acer negundo* oraz pod krzewem dzikiego bzu czarnego *Sambucus nigra*. Zarówno poprzednie, jak i obecne stanowisko znaleziono w miejscu piaszczystym z dużą ilością ściółki. Na tym ostatnim wieloporka gwiazdzistego odgradzały od drogi nie-

Ryc. 1. Wieloporek gwiaździsty znaleziony w Toruniu 9.01.2000 r. – *Myriostoma coliforme* Corda found in Toruń on 9 January 2000.
Fot. Mariusz Fedorowicz

wielkie, lecz dość gęste skupienia małych drzew i krzewów, a położenie na skraju lasu zapewniało mu stosunkowo dobry dostęp promieni słonecznych.

Sam charakter omawianego stanowiska, z dużą liczbą roślin synantropijnych, świadczy o niemałej wytrzymałości wieloporka gwiaździstego na antropopresję. Dalsze istnienie tej populacji jest jednak bardzo zagrożone, gdyż ulicę, przy której się znajduje, planuje się przekształcić z drogi trudno przejezdnej w trasę szybkiego ruchu. Zanik grzyba nastąpić może podczas prac ziemnych, wskutek wykopów i często stosowanej praktyki przykrywania poboczy nową warstwą gleby. Przy dobrej chęci utrzymania gatunku można jednak uniknąć tak drastycznej i nagłej zmiany środowiska.

Poza Toruniem omawiany gatunek notowano zaledwie w dwóch innych miejscowościach naszego kraju. Jeden z jego okazów przechowywanych w Warszawie przywieziony został w 1961 r. z okolic Olsztyna, a wcześniej, w 1936 r. Malloch donosił o występowaniu tego gatunku w Strychach na Pomorzu Zachodnim (za Rudnicką-Jezierską 1991).

Mirosława Ceynowa-Giełdon

PIŚMIENNICTWO

Rudnicka-Jezierska W. 1991. *Grzyby (Mycota)*. Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, t. 23, Kraków.

Wojewoda W., Ławrynowicz M. 1992. *Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce* (red. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z.). Wyd. 2, Inst. Bot. im. Szafera, PAN, Kraków.

Zabłoccy W. i J. 1951. *Wnętrzniaki polskie (Gasteromycetes)*. *Studia Soc. Sci. Torunensis D, I (2): 1-22.*

Nowe stanowiska purchawicy olbrzymiej *Langermannia gigantea* w województwie opolskim

Purchawica olbrzymia *Langermannia gigantea* reprezentująca rząd purchawkowców *Lycoperdales* i rodzinę purchawkowatych *Lycoperdaceae* jest grzybem, którego owocniki osiągając imponujące rozmiary (średnica 20-50 cm, ciężar 5-20 kg) należą do największych na świecie.

Gatunek ten spotkać można latem i jesienią w miejscach wilgotnych, w zaroślach, ogrodach, parkach i na pastwiskach, gdzie rośnie pojedynczo lub w grupach (Gumińska, Wojewoda 1985).

Purchawica olbrzymia objęta jest ścisłą ochroną prawną na mocy rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie ochrony gatunkowej (Dz.U. nr 41 z dnia 18 kwietnia 1995 r., poz. 214).

Z terenu Polski gatunek ten znany jest z kilkudziesięciu stanowisk, z których większość zlokalizowana jest w północnej i środkowej części kraju (Młynarek 1971, Okołów, Wołek 1971, Jakuczun 1972, Ciecuch, Wołek 1975, Klimas 1978, Kołowski 1980, Mieńko 1983, Wołek 1990, Zabawski 1991, Raszka 1994, Żelazna-Wieczorek 1994, Wilga 1996, Kukwa 1998). Nieliczne stanowiska pur-